

Nr 297.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen med förslag till lag om provisorisk förstärkning av tilläggspensioner och invalidunderstöd; given Stockholms slott den 20 oktober 1944.

Kungl. Maj:t vill härmed, under återopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över socialärenden för denna dag, föreslå riksdagen att antaga härvid fogade förslag till lag om provisorisk förstärkning av tilläggspensioner och invalidunderstöd.

GUSTAF.

Gustav Möller.

Förslag

till

Lag

om provisorisk förstärkning av tilläggspensioner och invalidunderstöd.

Härigenom förordnas som följer.

1 §.

Till den, vilken åtnjuter folkpension, vari ingår tilläggspension, eller invalidunderstöd, skall såsom provisorisk förstärkning av tilläggspensionen eller understödet utgå följande belopp, räknat för budgetår, nämligen

till ogift person ävensom till den, vars make fyllt 60 år och	
ej för egen del åtnjuter tilläggspension eller invalid-	
understöd	100 kronor samt
till annan pensions- eller understödstagare	50 » .

Provisorisk förstärkning utgår icke å tilläggspension, där summan av denna och grundpensionen understiger 12 kronor om året, eller å invalidunderstöd som för år icke uppgår till nämnda belopp.

2 §.

Vid bedömande huruvida för visst budgetår rätt till förstärkning föreligger skall avseende fästas allenast vid om tilläggspension eller invalidunderstöd utgår för den månad, varunder förstärkning i allmänhet må tidigast utbetalas.

Förstärkning skall utgå med oavkortat belopp jämväl i fall då tilläggspension eller invalidunderstöd icke utgår under hela budgetåret.

3 §.

Bestämmandet av med vilketdera av de i 1 § angivna belopp förstärkning skall utgå skall ske med hänsyn till förhållandena den 15 i andra månaden före den, under vilken förstärkning i allmänhet må tidigast utbetalas.

Har den som är gift efter den i första stycket angivna tidpunkten kommit i åtnjutande av pension eller understöd, som skulle berättiga till förstärkning för budgetåret, skall sådan förstärkning dock icke utgå, där pensions- eller understödstagarens make för samma budgetår är berättigad till förstärkning med det högre av de i 1 § angivna beloppen.

4 §.

Provisorisk förstärkning utbetalas å den tid och i den ordning Konungen bestämmer.

5 §.

Till kostnaderna för den provisoriska förstärkningen bidraga för varje budgetår

kommuner med belopp motsvarande för ort tillhörande ortsgrupp 1 30,6 procent, för ort tillhörande ortsgrupp 2 23,8 procent och för ort tillhörande ortsgrupp 3 19,6 procent av deras andelar i kostnaderna för tilläggs pensioner och invalidunderstöd, vilka utanordnats under det kalenderår, under vilket budgetåret börjar löpa, samt

landsting med belopp motsvarande 26 procent av deras andelar i kostnaderna för tilläggs pensioner och invalidunderstöd, vilka utanordnats under nyssnämnda kalenderår.

Återstående kostnad bestrides av staten.

6 §.

Bestämmelserna i lagen om folkpensionering skola, där ej annat följer av vad ovan sägs, i tillämpliga delar äga motsvarande giltighet beträffande den provisoriska förstärkning som avses i denna lag; dock äger Konungen uppdraga åt pensionsstyrelsen eller med avseende å fall, som beröra även postverket, åt pensionsstyrelsen och generalpoststyrelsen gemensamt att meddela de närmare föreskrifter, som, utöver vad denna lag innehåller, finnas erforderliga för lagens tillämpning.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1945. Den första utbetalning av provisorisk förstärkning, som sker efter lagens ikraftträdande, skall avse budgetåret 1944/45.

Utdrag av statsrådsprotokollet över socialärenden, hållet inför Hans Maj:ts Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 20 oktober 1944.

Närvarande:

Statsministern HANSSON, ministern för utrikes ärendena GÜNTHER, statsråden PEHRSSON-BRAMSTORP, WIGFORSS, MÖLLER, SKÖLD, QUENSEL, BERGQUIST, BAGGE, DOMÖ, EWERLÖF, RUBBESTAD, OHLIN, ERLANDER, DANIELSON.

Efter gemensam beredning med statsrådets övriga ledamöter anför chefen för socialdepartementet, statsrådet Möller:

Sedan riksdagen i skrivelse den 29 mars 1944, nr 178, hemställt om framläggande snarast möjligt av förslag till en allmän förbättring av nu utgående folkpensioner och invalidunderstöd, uppdrog Kungl. Maj:t den 28 april 1944 åt socialvårdskommittén att skyndsammast inkomma med förslag till provisoriska åtgärder till ökning av de folkpensioner, som uppenbarligen vore otillfredsställande, varvid borde beaktas, att förslagen icke borde föregripa eller förse en definitiv reformering av folkpensionerna.

Till fullgörande av nämnda uppdrag har *socialvårdskommittén* i skrivelse den 29 juni 1944 föreslagit, att provisoriska tillägg till tilläggspensionerna och invalidunderstöden skulle under budgetåren 1944/45 och 1945/46 utgivas i huvudsaklig överensstämmelse med vad av kommittén i skrivelsen förordats.

Över socialvårdskommitténs förslag ha, efter remiss, yttranden avgivits av pensionsstyrelsen, socialstyrelsen, statskontoret, svenska stadsförbundet, svenska landskommunernas förbund, svenska landstingsförbundet och svenska fattigvårds- och barnavårdsförbundet.

Jag anhåller nu att få upptaga detta spörsmål till behandling. Därvid anser jag mig till en början böra redogöra för de gällande författningsbestämmelser, som äro av intresse i förevarande sammanhang.

Gällande författningsbestämmelser.

Lagen den 28 juni 1935 (nr 434) om folkpensionering trädde i kraft den 1 januari 1937, då 1913 års lag om allmän pensionsförsäkring i princip upphörde att gälla. Lagen om folkpensionering har sedermera undergått vissa ändringar, bland annat genom lag den 23 april 1937 (nr 163). Genom sistnämnda lag genomfördes dyrortsgradering av de i folkpensionerna ingående tilläggspensionerna från och med den 1 januari 1938.

Enligt lagen om folkpensionering skall i princip envar svensk medborgare erlagga pensionsavgifter samt på grund av dem och med bidrag av allmänna medel erhålla folkpension (1 § första stycket). Rätt till folkpension inträder

vid varaktig oförmåga till arbete och senast vid fyllda 67 år, även om varaktig arbetsoförmåga då ännu icke är för handen (1 § andra stycket). För rätt till folkpension förutsattes, att vederbörande erlagt åtminstone någon honom påfordr obligatorisk pensionsavgift (6 § 1 mom.). Skyldighet att erlägga sådana avgifter föreligger i regel för varje svensk medborgare i åldern 18—65 år (4 §). Folkpensionen består dels av grundpension, dels av tilläggspension (6 §). Den förra motsvarar avgiftspension enligt äldre rätt och utgår till var och en som erlagt någon pensionsavgift enligt nya lagens bestämmelser. Grundpensionen utgöres av dels ett fast belopp, enligt huvudregeln 70 kronor, dels ock ett efter vars och ens erlagda pensionsavgifter växlande belopp, utgörande en tiondel av avgifterna. Rätten till tilläggspension är förenad med viss prövning av behovet i varje särskilt fall. Tilläggspensionen, som utgår efter samma grunder för alla utan hänsyn till kön, civilstånd eller andra dylika omständigheter, är graderad efter dyrtor (6 § 2 mom.). Riket är för detta ändamål indelat i tre ortsgrupper. Tilläggspensionens maximibelopp är 250 kronor i ortsgrupp 1, som omfattar orter med de lägsta levnadskostnaderna, 350 kronor i ortsgrupp 2 och 450 kronor i ortsgrupp 3. Enligt i folkpensioneringslagen meddelade övergångsbestämmelser (40 §) utgår tilläggspension även till personer, som erhållit pension enligt lagen om allmän pensionsförsäkring, men med hänsyn till att dessa icke komma i åtnjutande av grundpension, som i regel skulle utgå med avsevärt högre belopp än det, vartill avgiftspension uppgår, har tilläggspensionens maximibelopp för dem satts 50 kronor högre än för andra eller 300 kronor i ortsgrupp 1, 400 kronor i ortsgrupp 2 och 500 kronor i ortsgrupp 3. På därom av vederbörande kommun gjord framställning äger Konungen i fråga om ort, vilken gränsar till ort i högre ortsgrupp, förordna, att tilläggspension under vissa förutsättningar må på visst sätt förhöjas (6 § 3 mom.). Den tilläggspension, som i det särskilda fallet skall utgå, beräknas genom att från maximibeloppet draga $\frac{5}{10}$ av den pensionsberättigades årsinkomst i vad denna må överstiga 200 kronor (6 § 2 mom. första stycket). Årsinkomst, som i lagen om folkpensionering avses, utgör den inkomst, som den pensionsberättigade skäligen kan antagas komma att tills vidare årligen åtnjuta (7 §). Vissa inkomstslag skola emellertid icke alls medräknas och vissa slags inkomster äro på det sättet privilegierade, att de intill visst sammanlagt belopp, olika för de skilda ortsgrupperna, icke medräknas.

Värdering av naturaförmåner, i den mån sådana ingå i pensionsberättigad persons inkomst, sker enligt *kungl. brev till pensionsstyrelsen den 30 juni 1937 angående fastställande av regler för uppskattning enligt lagen om folkpensionering av naturaförmåner* (SFS nr 869). Enligt de sålunda fastställda reglerna skola naturaförmåner i regel åsättas vissa, med hänsyn till bland annat tilläggspensionens maximibelopp bestämda värden.

Sedan pensionsbelopp blivit i vederbörlig ordning bestämt, skall pensionsstyrelsen utfärda pensionsbrev, vilket därefter genom pensionsnämndens försorg skall tillställas den, som äger uppbära pensionen (31 § lagen om folkpensionering).

Även om folkpension (eller invalidunderstöd) är förenad med pension på grund av sådana avgifter, som enligt 35 § lagen om folkpensionering kunna frivilligt erläggas till pensionsstyrelsen, utfärdas för pensionstagaren endast ett pensionsbrev.

Enligt *förordningen den 28 juni 1935 (nr 435) om invalidunderstöd*, vilken trädde i kraft samtidigt med lagen om folkpensionering, kunna till arbete varaktigt oförmögna personer, som icke påförts någon pensionsavgift och därför icke äga rätt till grund- och tilläggspension, tidigast från fyllda 16 år erhålla invalidunderstöd under villkor och med belopp som äro stadgade beträffande tilläggspension. Rätt till invalidunderstöd må enligt nämnda förordning, där särskilda skäl därtill äro, tillerkännas även den, som fått någon eller några pensionsavgifter sig påförda men underlåtit att erlägga dessa avgifter.

Till kostnaden för tilläggspensioner och invalidunderstöd bidraga primärkommunerna och i vissa fall landstingen efter i 13 och 40 §§ lagen om folkpensionering stadgade grunder. Enligt 13 § skall kommuns andel i kostnaderna utgöra för orter tillhörande ortsgrupp 1 en åttondel, för orter tillhörande ortsgrupp 2 en femtedel och för orter tillhörande ortsgrupp 3 en fjärdedel; dock skall, därest Stockholm eller Göteborg hänföres till sistnämnda ortsgrupp, stadens andel utgöra tre tiondelar. I fråga om tilläggspension, som helt eller delvis grundar sig å fastställelse av pensionstillägg före den 1 januari 1937, skall jämlikt 40 § jämte vederbörande kommun landstinget bidraga med en sextondel av kostnaden för tilläggspensionen. Beträffande samma slags tilläggspensioner skall även stad, som icke deltagar i landsting, utöver vad i 13 § stadgats bidra med en sextondel av kostnaden för tilläggspensionen. Med vad av kostnaden för folkpensioner och invalidunderstöd återstår efter avdrag av primärkommunernas och landstingens bidrag och tillskott från folkpensioneringsfonden bidrager staten. — Pensionsförhöjning jämlikt 6 § 3 mom. lagen om folkpensionering utbetalas av vederbörande kommun, som äger att av statsmedel utfå ersättning med hälften av vad för ändamålet utgivits.

Angående sättet och tiden för utbetalning av pensioner och understöd jämlikt lagen om folkpensionering och förordningen om invalidunderstöd finnas bestämmelser meddelade i en *kungörelse den 25 september 1942 (nr 772)*. Utbetalning sker som regel genom postverkets förmedling å viss postanstalt, varom anvisning lämnas i pensionsbrevet. Pension på grund av frivilliga avgifter enligt 35 § lagen om folkpensionering utbetalas emellertid från pensionsstyrelsen genom postgiro. Pensionens utbetalningstermin beror på dess storlek. Sålunda sker utbetalning av folkpension, vari tilläggspension ingår, eller av invalidunderstöd månadsvis om pensionens eller understödets årliga belopp uppgår till 12 kronor eller däröver samt en gång om året, om årliga beloppet understiger 12 kronor. Utbetalning av folkpension, vari tilläggspension icke ingår, sker kvartalsvis om pensionens årliga belopp uppgår till 80 kronor eller däröver, halvårsvis om beloppet uppgår till 50 men ej till 80 kronor samt en gång om året om beloppet ej uppgår till 50 kronor. Pensionsutbetalning verkställs

tidigast den 15 i utbetalningsmånaden eller, om den dagen inträffar å sön- eller helgdag, nästpåföljande söckendag. För utbekommande av förfallna belopp innehar varje pensionstagare ett häfte färdigtryckta kvittenser, å vilka pensionsbrevets nummer samt till betalning förfallet pensionsbelopp och förfallotiden för detsamma finnes angivna. Ett i ett sådant häfte ingående kvitto, vederbörligen undertecknat, avlämnas till postverket varje gång förfallet belopp lyftes.

Från och med år 1941 utbetalas dyrtidstillägg till den som åtnjuter folkpension, i vilken tilläggspension ingår, eller invalidunderstöd. Dock utbetalas ej dyrtidstillägg å pension eller understöd, som icke uppgår till 12 kronor om året.

Under år 1941 verkställdes utbetalningen på det sätt, att vissa månader ett extra månadsbelopp av vederbörande förmån utbetalades såsom dyrtidstillägg. Tre dylika månadsbelopp utbetalades under året.

För första halvåret 1942 utbetalades två extra månadsbelopp av vederbörande förmån såsom dyrtidstillägg.

För tiden därefter ha bestämmelserna om dyrtidstillägg meddelats budgetårsvis.

Vid bestämmandet av dyrtidstillägg för budgetåret 1942/43 träffades i viss mån ändrade anordningar rörande grunderna för tilläggens utgående. De nya grunderna inneburo, att under budgetåret utgingo dels två procentuella tillägg, motsvarande vardera en månadsutbetalning, dels ock två fixa tillägg. Vardera av de fixa tilläggen uppgick till 35 kronor, d. v. s. vad som motsvarade det genomsnittliga värdet av en månadsutbetalning för dem, som i ortsgupp 2 ej hade egna inkomster. Där beloppet av de fixa tilläggen, vilka utgingo kvartalsvis, understeg en tredjedel av folkpensionens eller invalidunderstödet belopp för kvartalet, utgick dyrtidstillägg för kvartalet dock med en tredjedel av kvartalsbeloppet. Anledningen till att ändrade grunder för dyrtidstilläggets beräkning sålunda fastställdes var, att mot systemet med procentuella dyrtidstillägg kunde anmärkas, dels att det ställde förmånstagare i de lägre dyrortsgrupperna i en relativt sämre ställning än förmånstagarna i den högsta dyrortsgruppen, dels ock att förmånstagare med egen inkomst missgynnades, varigenom villigheten att utföra arbete kunde minskas. Å andra sidan medförde systemet med fixa tillägg den nackdelen, att det förstörde klyftan mellan dem, som hade lägsta tilläggspension, och dem, som ej hade någon tilläggspension. Vid övervägande av de skäl, som talade för och emot systemet med uteslutande procentuella och systemet med uteslutande fixa tillägg valdes den förut omnämnda medelvägen med två procentuella och två fixa tillägg.

Jämväl för budgetåret 1943/44 ha dyrtidstilläggen å folkpensioner och invalidunderstöd utgått med såväl procentuella som fixa belopp. Medan antalet fixa tillägg bibehölls vid två, ökades däremot antalet procentuella tillägg till tre. De tre procentuella tilläggen avsågo respektive oktober—november 1943,

december 1943—januari 1944 och februari—mars 1944. De båda fixa tilläggen avsågo respektive tredje kvartalet 1943 och andra kvartalet 1944.

För innevarande budgetår utgå dyrtidstilläggen enligt samma grunder som för budgetåret 1943/44.

Kostnaderna för dyrtidstilläggen ha hela tiden fördelats mellan kommunerna, landstingen och staten. För innevarande budgetår bidra kommunerna med belopp motsvarande för ort tillhörande ortsgrupp 1 23,8 procent, för ort tillhörande ortsgrupp 2 21,4 procent och för ort tillhörande ortsgrupp 3 21 procent av deras andelar i kostnaderna för under vartdera av åren 1944 och 1945 utanordnade tilläggs pensioner och invalidunderstöd. Landstingen bidra med belopp motsvarande 22,8 procent av deras andelar i kostnaderna för under vartdera av åren 1944 och 1945 utanordnade tilläggs pensioner och invalidunderstöd. Återstående kostnad bestrides av staten.

Socialvårdskommitténs förslag.

Allmänna synpunkter.

Socialvårdskommittén framhåller till en början, att det kommittén lämnade uppdraget icke torde avse att lämna folkpensionärerna dyrtidskompensation. Enligt den undersökning rörande tilläggs pensionärernas ekonomiska förhållanden hösten 1943, som utförts av socialstyrelsen, vore nämligen de nu utgående dyrtidstilläggen i nämnda avseende tillfyllest. Uppdraget torde enligt kommitténs mening i stället avse att framlägga förslag till en verklig förbättring av provisorisk natur av de folkpensioner, som uppenbarligen vore otillfredsställande.

Enighet torde enligt kommitténs mening råda därom att folkpensionerna i möjligaste mån borde uppbibras till sådan storlek, att folkpensionärerna endast i undantagsfall skulle behöva söka hjälp hos fattigvården. En sådan utveckling av folkpensioneringen stöde också i samklang med de för socialvårdskommitténs utredningsarbete givna direktiven. Den rationalisering av socialvården, som det ålåg kommittén att söka åstadkomma, måste sålunda i fråga om förhållandet mellan folkpensioneringen och fattigvården syfta till att fattigvård icke skulle annat än undantagsvis utgå till de kategorier, som omfattades av pensioneringen. En sådan rationalisering kunde komma att allvarligt försvåras, om de belopp, som tilläggs pensionärerna sammanlagt erhöles från folkpensioneringen och i form av fattigvård eller kommunala pensionstillskott, å vissa orter skulle överstiga de förmåner, som vore möjliga att utgiva inom en reformerad folkpensionering. Det vore därför av vikt, att en provisorisk förbättring av folkpensionerna icke ledde till en höjning av de kommunalt understödda tilläggs pensionärernas försörjningsstandard i sådana kommuner, där nu utgående folkpension tillsammans med fattigvårdsunderstöd eller kommunalt pensionstillskott kunde anses utgöra ett väl avvägt försörjningsbidrag. I de kommuner, där försörjningsstandarden vore av nu nämnd beskaffenhet, borde därför ökning av folkpensionerna leda till en motsvarande minskning av de understöd, som utginge i form av fattigvård eller

pensionstillskott. Kommittén anser dock, att inom vissa kommuner iakttagits så stor återhållsamhet vid beviljandet av fattigvårdsunderstöd till folkpensionärer, att en pensionsförbättring icke skäligen borde medföra nedsättning av förut utgående understöd eller endast föranleda nedsättning med en mindre del av den beviljade pensionsförbättringens belopp.

Om varje enskild pensionärs förhållanden skulle göras till föremål för granskning, kunde förbättringen i fråga om pensionsgrunderna först efter relativt lång tid komma pensionärerna till godo. En provisorisk pensionsförbättring måste därför utformas efter mycket enkla linjer, om den skulle komma pensionärerna till godo utan dröjsmål. Det kunde därvid enligt kommitténs mening icke undvikas, att i vissa fall pensionärer, vilka icke vore i större behov av förbättrad pension, komme i åtnjutande av förbättringen, under det att andra, som skulle ha behövt en ännu större förbättring, icke kunde erhålla tillfredsställande hjälp.

Socialvårdskommittén övergår därefter till att behandla den inverkan på folkpensionärernas försörjningsläge som sättet för bostadsfrågans ordnande utövar. Här om yttrar kommittén:

Erfarenheten utvisar, att skillnaden i försörjningsläge mellan olika folkpensionärer i väsentlig mån är beroende av huru pensionärerna ha sin bostadsfråga ordnad. Inom samma ortsgrupp och även inom samma kommun äro pensionärer, som åtnjuta fri bostad eller som äro intagna å anstalt eller stiftelse, i regel i ett betydligt bättre läge än de, som måste hyra bostad eller som ha att dragas med stora ränteutgifter för egen bostadsfastighet. Skillnaden mellan de olika ortsgrupperna i fråga om levnadskostnader torde också, såvitt angår folkpensionärerna, i väsentlig mån bero av bostadskostnadernas höjd å de olika orterna. Härvid inverkar även, att pensionärerna i storstäderna torde i långt större utsträckning vara hänvisade att hyra bostäder än vad fallet är med pensionärerna å landsbygden. Bostadskostnaden är vidare i allmänhet relativt sett mera tyngande för de ensamboende än för dem, som bo tillsammans med en eller flera andra personer. Dessa omdömen torde vara riktiga även om till stöd för dem icke kan åberopas någon djupgående statistisk undersökning. För att emellertid erhålla nödvändigt underlag för frågans prövning har kommittén, efter medgivande av Kungl. Maj:t, företagit en statistisk undersökning om tilläggs pensionärernas bostadsförhållanden. Denna undersökning omfattar var tjugonde tilläggs pensionär i hela riket eller tillsammans omkring 23 000 tilläggs pensionärer. Frågan om folkpensionsbeloppens avvägning med hänsyn till bostadsförhållandena kommer att, sedan undersökningen slutförts, av kommittén upptagas till utredning i samband med det inom kommittén pågående arbetet med revision av folkpensioneringen.

Skäl tala för att redan en provisorisk pensionsförbättring skulle få formen av bostadsbidrag till dem, som ha särskilt höga bostadskostnader, relativt sett. Kommittén har emellertid funnit det av tekniska och andra skäl omöjligt att såsom ett provisorium införa sådana bostadsbidrag. Med den organisation av folkpensioneringen, som nu finnes, är det nämligen icke möjligt att bygga bostadsbidragen på de aktuella bostadskostnaderna i varje särskilt fall. Även om så hade varit förhållandet, skulle för övrigt en sådan metod sannolikt leda till otillfredsställande resultat, i det att personer, som nu åtnjuta fri bostad eller billig bostad genom tillmötesgående från anhöriga, f. d. arbetsgivare eller andra, sannolikt skulle gå miste om denna förmån. Det bereder slutligen stora

svårigheter att på ett tillfredsställande sätt angiva vilken standard å bostaden, som skall kunna anses skälig i olika fall.

Emellertid torde med visst fog kunna göras gällande, att de allra flesta folkpensionärer, utom de som bo i pensionärs- och ålderdomshem samt möjligen de som bo hos anhöriga, ha en lägre bostadsstandard än som kan anses önskvärd. I många fall åtgår också, trots nämnda förhållande, en oproportionerligt stor del av pensionärens sammanlagda inkomster till bostadsutgifternas täckande. Närmare kännedom om hithörande förhållanden kan dock ej erhållas förrän kommitténs utredning om tilläggspensionärernas bostadsförhållanden slutförts. Med hänsyn till vad nu anförts synas skäl föreligga att provisoriskt i någon mån höja samtliga tilläggspensionärers pensionsförmåner, därvid höjningen bör betraktas såsom ett bostadsbidrag. Kommittén utgår ifrån att, om en sådan generell pensionsförhöjning kommer till stånd, densamma framdeles skall kunna, därest så prövas lämpligt, ersättas med ett eventuellt särskilt bostadsbidrag. Under denna förutsättning anser kommittén, att en provisorisk förbättring av tilläggspensionerna av den storlek, som kommittén i det följande förordar, icke behöver föregripa kommitténs fortsatta arbete i fråga om folkpensioneringens reformering.

Även andra utgifter än bostadskostnaden torde enligt socialvårdskommitténs mening vara högre för de ensamboende än för övriga. Detta gällde särskilt utgifterna för bränsle, lyse och renhållning men i någon mån även livsmedelskostnaderna. Vid en revision av folkpensioneringen borde därför övervägas, om icke pensionsbeloppen i allmänhet borde relativt sett vara högre för ensamstående än för äkta makar. Denna synpunkt hade beaktats i andra länder, som infört ålderspension. Under det att makar i vårt land erhöle dubbelt så stort pensionsbelopp tillsammans som en ensamstående, erhöle de i andra länder endast 50—65 procent större belopp. Starka skäl kunde således åberopas för att en generell provisorisk förbättring av folkpensionerna med karaktär av bostadsbidrag borde göras relativt sett större för de ensamboende än för övriga tilläggspensionärer. Det beredde vissa svårigheter att vid utformningen av bestämmelser angående en provisorisk pensionsförbättring fastställa vilka personer som skäligen borde betraktas såsom ensamboende. Man måste emellertid ha klart för sig att då fråga vore om andra än äkta makar samboendet med annan kunde vara av allenast mera tillfällig natur. Då därjämte en provisorisk förbättring av folkpensionerna måste verkställas efter synnerligen enkla linjer, funne kommittén, därest en särskild förbättring skulle lämnas till de ensamboende, det enda möjliga vara att denna komme alla ogifta tilläggspensionärer tillgodo. Vad anginge de tilläggspensionärer, som vore intagna å ålderdomshem och andra allmänna anstalter, talade enligt kommitténs mening övervägande skäl för att även dessa pensionärer komme i åtnjutande av provisorisk förbättring. Deras ställning som självbetalande inackorderingar å ålderdomshemmen komme därigenom att accentueras, och i de fall då försörjningspliktiga anhöriga finnes komme dessas betalningsbörd att lättas. Kommunernas kostnader för de å ålderdomshemmen intagna överstege därjämte i regel väsentligt folkpensionernas belopp.

Ifråga om konstruktionen av pensionsförbättringarna såsom fixa eller procentuella tillägg framhåller kommittén, att fixa tillägg

vore behäftade med den olägenheten att en person, vars egna inkomster medgäve utgivandet av en obetydlig tilläggspension, tack vare tilläggen komme upp i högre sammanlagd inkomst än en person, vars egna inkomster något överstege inkomstgränsen för rätt till tilläggspension. Även procentuella tillägg vore i någon mån behäftade med nämnda olägenhet, därest tilläggen, såsom fallet vore i fråga om dyrtidstilläggen, beräknades jämväl å grundpensionerna. Försiktighet borde därför iakttagas vid bestämmandet av storleken av de provisoriska tilläggen. I fråga om de procentuella tilläggen borde beaktas, att dylika tillägg till dem, som uppbure högsta möjliga tilläggspension, bleve högre inom dyrorterna än inom lägsta ortgruppen. De fixa tilläggen å andra sidan bleve lika höga för dem, som hade relativt stora egna inkomster, som för dem, vilka hade lägre eller inga sådana inkomster.

Vidare framhåller kommittén, att vid bestämmandet av de provisoriska tilläggens storlek tillbörlig hänsyn givetvis också måste tagas till kostnadsfrågan.

Av särskild vikt vore slutligen, att arbetet med folkpensioneringens reformering icke genom tilläggen försvårades.

Alternativa förslag till genomförande av provisoriska pensionsförbättringar.

Inom socialvårdskommittén ha diskuterats två alternativ i fråga om den närmare utformningen av en provisorisk förbättring av folkpensionerna.

Det ena alternativet innebär, att till alla tilläggspensionärer skulle utbetalas ett tillägg lika stort som en månads pension, ett procentuellt månadstillägg, varjämte till de ogifta tilläggspensionärerna skulle utgå ett ytterligare tillägg om 50 å 70 kronor.

Enligt det andra alternativet skulle alla ogifta tilläggspensionärer erhålla ett provisoriskt tilläggsbelopp av 100 kronor och makar, som båda uppbure tilläggspension, tillsammans ett lika stort belopp.

För egen del uttalar kommittén, att det andra alternativet syntes mest tilltalande med hänsyn till att enligt detsamma äkta makar tillsammans erhöle exakt lika stor pensionsförbättring som en ensamstående, eller med andra ord att man i princip gjorde förbättringen lika stor för varje hushåll. Enligt detta alternativ förändrades icke heller skillnaden mellan pensionerna i de olika ortsgrupperna. Det kunde enligt kommitténs mening också anses vara fördelaktigt, att beloppet av det provisoriska tillägget icke överensstämde med månadsbeloppet av de nu utgående dyrtidstilläggen, enär allmänheten eljest kunde bibringas den uppfattningen att fråga vore om dyrtidstillägg. Kommittén förordar därför det andra alternativet.

Den närmare utformningen av det av kommittén förordade alternativet.

Kommittén framhåller, att i fråga om de av äkta makar bestående hushåll, där endast den ena maken uppbure tilläggspension eller invalidunderstöd, komme den provisoriska förbättringen, därest någon särbestämmelse icke infördes, att stanna vid 50 kronor, och det åsyftade målet att varje hushåll

skulle erhålla lika stort belopp komme ej att nås. Om den icke pensionsberättigade maken hade normal förvärvsförmåga, torde enligt kommitténs mening anledning saknas att utgiva högre pensionsförbättring än den nyss nämnda. Kunde det däremot antagas, att den icke pensionsberättigade makens förvärvsförmåga vore nedsatt, torde det kunna anses skäligt att makarnas hushåll erhöles den förbättring, som i princip skulle tillkomma varje tilläggs-pensionärshushåll, eller med andra ord att den till tilläggs-pension berättigade maken erhöles lika stor pensionsförbättring som en ogift tilläggs-pensionär. Med hänsyn till att man vid genomförandet av en provisorisk förbättring måste tillämpa schematiska bestämmelser syntes det kommittén lämpligt, att såsom förutsättning för att förbättringen i ifrågavarande fall skulle utgå med det högre beloppet föreskriva, att den icke pensionsberättigade maken uppnått 60 års ålder. Kommittén föreslog därför, att med ogift tilläggs-pensionär skulle jämföras gift sådan, om maken ej hade tilläggs-pension och uppnått 60 års ålder. Det påpekas av kommittén, att detta förslag endast utgjorde en konsekvens av den principiella utformningen av kommitténs förslag och icke finge betraktas som ett ställningstagande från kommitténs sida i fråga om folkpensioneringens framtida anordnande.

Kommittén fortsätter härefter:

De pensionsförmåner, som inom de olika ortsgrupperna för närvarande tillkomma de tilläggs-pensionärer, som ha högsta tilläggs-pension, uppgå — under antagande att grundpensionen är 75 kronor — till följande belopp:

	Tilläggs-pension	Grund-pension	Dyrtids-tillägg	Summa
Ortsgrupp I	250	75	151	476
» II	350	75	177	602
» III	450	75	219	744

För två äkta makar äro pensionsbeloppen desamma som för två ensamstående eller i de olika ortsgrupperna respektive 952, 1 204 och 1 488 kronor.

Pensionsförmånerna äro för flertalet av dem, som beviljats tilläggs-pension enligt övergångsbestämmelserna till folkpensioneringslagen, till sin slutsumma i det närmaste lika stora som de nyss nämnda, vilka avse folkpensioner enligt folkpensioneringslagens huvudbestämmelser.

Enligt det av kommittén nu förordade alternativet komma pensionsförmånerna till dem, som åtnjuta högsta tilläggs-pension, att under ovan angiven förutsättning i de olika ortsgrupperna uppgå till följande belopp:

	Ogift pensionär			Äkta makar		
	Summa pension nu	Provisoriskt tillägg	Summa	Summa pension nu	Provisoriskt tillägg	Summa
Ortsgrupp I	476	100	576	952	100	1 052
» II	602	100	702	1 204	100	1 304
» III	744	100	844	1 488	100	1 588

I fråga om sättet för utbetalning av den provisoriska pensionsförbättringen framhåller kommittén, att man kunde antingen ålägga kommunerna att verkställa utbetalningen med rätt för dem att av statsverket erhålla ersättning för vad å statsverket belöpte av de utbetalade beloppen eller också låta utbetalningarna ske genom postverkets försorg enligt ungefär samma grunder som tillämpats i fråga om dyrtidstilläggen å folkpensionerna. Enligt kommitténs mening borde den förra utvägen väljas allenast om tekniska svårigheter skulle göra det omöjligt att tillämpa det senare alternativet. Utvägen med kommunerna som utbetalningsorgan vore nämligen förenad med nackdelen att vilket kommunalt organ som än handhade uppgiften utbetalningarna komme att förorsaka den kommunala förvaltningen ett ökat arbete och bereda pensionsstyrelsen ett betydande arbete med granskning av kommunernas redovisningar. Vare sig utbetalningen skedde genom kommunerna eller genom postverket torde det icke lämpligen låta sig göra att uppdelade beloppet på flera månader. Kommittén vore därför av den meningen att hela beloppet borde utbetalas på en gång.

Kommittén upplyser, att den samrätt med generalpoststyrelsen, därvid det konstaterats, att postverket under vissa förutsättningar skulle kunna åtaga sig att verkställa ifrågavarande utbetalningar. Rörande det tekniska förfarandet härvidlag yttrar kommittén:

Under budgetåret 1944/45 skola dyrtidstillägg å folkpensionerna utbetalas i augusti, oktober och december månader 1944 samt februari och maj månader 1945. Under de månader, som närmast föregå nämnda månader skall påstämpling ske å kvittenserna för de förstnämnda månaderna. Med hänsyn bland annat till det arbete, som är förenat med såväl påstämplingen som utbetalningen, torde det icke låta sig göra att under sista hälften av nämnda budgetår genom postverket verkställa utbetalning av provisorisk pensionsförbättring under någon annan månad än april månad 1945. Förutsättningen för att detta skall vara möjligt är, att vissa förberedande arbeten kunna vara verkställda redan före mitten av februari månad 1945.

I samband med utbetalningarna av tilläggs pensionerna för februari månad 1945 skulle pensionärerna sålunda tillställas ett kort, innehållande vissa upplysningar om den provisoriska pensionsförbättringen. Å nämnda kort skall jämväl finnas tryckt ett formulär till intyg, att vederbörande vore ogift viss dag, förslagsvis den 15 februari 1945. Ogift pensionär skulle ha att hos pastorsämbete eller kommunal myndighet begära ifyllande av intygsformuläret, därvid myndigheten skulle ha att ifylla såväl pensionsbrevsnummer som pensionärens namn och adress. Kortet skulle, sedan intygsmeningen ifyllts, avlämnas till postverket vid pensionsutbetalningen i mars månad 1945. Efter granskning hos generalpoststyrelsens pensionsavdelning skulle utbetalning av det särskilda tillägget till de ogifta tilläggs pensionärerna ske från nämnda avdelning över postgiro medelst utbetalningskort å sådan tid, att utbetalningarna å postanstalterna skulle kunna äga rum den 15 april 1945.

Utbetalningen av det alla tilläggs pensionärer tillkommande provisoriska tillägget skulle tillgå på sådant sätt, att samtliga kvittenser för april månad beträffande folkpensioner, vilka äro förenade med dyrtidstillägg, skulle under mars månad 1945 påstämplas en särskild kvittomening avseende sagda förbättringsbelopp. Detta skulle därefter mot undertecknad kvittomening i vanlig ordning utbetalas samtidigt med folkpensionen för april månad.

I redovisningshänseende skulle med den provisoriska pensionsförbättringen förfaras på samma sätt som med dyrtidstilläggen.

Generalpoststyrelsen har beräknat ersättningen till postverket för dess bestyr med utbetalningen av den föreslagna pensionsförbättringen till 200 000 kronor.

Såsom tidigare framhållits borde gift tilläggspensionär jämföras med ogift sådan, därest hans make (maka) uppnått 60 års ålder och icke åtnjöt folkpension. Utbetalning till sådan gift folkpensionär, som nu sagts, av den särskilda pensionsförbättring, som skulle tillkomma de ogifta, kan tydligen icke verkställas genom postverkets försorg, när postverket icke äger kännedom om makens ålder och pensionsförhållanden. Kommittén har därför tänkt sig, att dessa pensionärer, vilka beräknas vara omkring 30 000, skulle ha att göra särskild framställning hos pensionsstyrelsen om förbättringens utfående. Sådan framställning skulle kunna göras på en enkel ansökningsblankett, å vilken intyg från pastorsämbete angående makarna skulle tecknas. Blanketten borde kunna ingivas antingen till pensionsnämndens ordförande eller direkt till pensionsstyrelsen. Sagda styrelse skulle därefter ha att utbetala det pensionären tillkommande beloppet över postgiro.

Under budgetåret 1945/46 bör den provisoriska pensionsförbättringen utbetalas i december 1945. I sådant syfte bör utbetalningen av dyrtidstilläggen å folkpensionerna för nämnda år förskjutas att ske i augusti, oktober, februari, april och juni månader.

Det vore enligt socialvårdskommitténs uppfattning lämpligast, att föreskrifterna om de provisoriska pensionsförbättringarna sammanfördes i en särskild lag på samma sätt som skett i fråga om dyrtidstilläggen å folkpensionerna. Å pensionsförbättringarna borde givetvis dyrtidstillägg icke beräknas.

Kostnaderna för förslagets genomförande.

Kommittén omnämner till en början, att kostnaderna för ett procentuellt månadsstillägg uppginge till ungefär 13,5 miljoner kronor, medan ett s. k. fixt månadsbelopp om 35 kronor droge en kostnad av ungefär 17 miljoner kronor. Ett till alla pensionärer utgående belopp om 50 kronor droge en kostnad av omkring 23,75 miljoner kronor. Ett ytterligare tillägg av samma storlek till de ogifta tilläggspensionärerna jämte de gifta pensionärer, som skulle jämföras med de ogifta, kostade 17,5 miljoner kronor. De sammanlagda kostnaderna för det av kommittén förordade alternativet uppginge därför till omkring 41,25 miljoner kronor. Under förutsättning att kommunerna och landstingen skulle bestrida kostnaderna för pensionsförbättringen efter motsvarande grunder som kostnaderna för de nu utgående tilläggspensionerna, kunde statens utgifter enligt nämnda alternativ beräknas till 33 miljoner kronor. Till jämförelse nämner kommittén, att om det i det föregående omnämnda alternativ, som icke vunnit kommitténs förord, accepterades, kunde totalkostnaderna, under antagande att det till alla tilläggspensionärer utgående tillägget bestämdes till en månads pension och det särskilda tillägget till de ogifta och de med dem jämförda gifta pensionärerna till 70 kronor, beräknas uppgå till 38 miljoner kronor, varav å statsverket skulle belöpa 30,4 miljoner kronor.

Till grund för kostnadsberäkningen ligger en av byråchefen Josef Östlind

upprättad promemoria, vilken torde såsom *Bilaga A* få fogas till detta protokoll.

Yttrandena över socialvårdskommitténs förslag.

Behovet av en provisorisk pensionsförbättring har icke bestritts i något av de avgivna yttrandena.

Beträffande frågan om grunderna för genomförandet av en provisorisk pensionsförbättring ha däremot olika meningar gjort sig gällande.

Pensionsstyrelsen, svenska landstingsförbundet och svenska landskommunernas förbund ha icke haft något att erinra mot socialvårdskommitténs förslag.

Socialstyrelsen — som förklarar sig icke ha funnit skäl framställa någon erinran mot det av socialvårdskommittén framlagda förslaget — har samtidigt påpekat, att betydande olägenheter vore ofrånkomligt förenade med provisoriska åtgärder för förbättring av de utgående folkpensionerna över huvud taget. Socialstyrelsen framhäver särskilt den jämväl av socialvårdskommittén anmärkta olägenheten att personer, vilkas egna inkomster medgäve erhållandet av en obetydlig tilläggs pension, på grund av de nya tilläggen komme upp i högre sammanlagd inkomst än de personer, vilkas egna inkomster något överstege inkomstgränsen för rätt till tilläggs pension. Denna olägenhet förefunnes emellertid redan nu i viss utsträckning såsom en följd av de under senare år införda dyrtidstilläggen å folkpensioner. Till belysning av den sålunda med det föreliggande förslaget förenade olägenheten anför socialstyrelsen följande exempel:

Det antages, att inom ortsgrupp 2, alltså mellangruppen, två personer med rätt till grundpension ha inkomster å 900 respektive 860 kronor. Grundpensionens belopp antages uppgå till 100 kronor för vardera. Enligt reglerna för tilläggs pensionens beräkning utgår ingen tilläggs pension för den ene, medan den andre får en tilläggs pension å 20 kronor. Den sistnämnde blir därigenom ytterligare berättigad till dyrtidstillägg. Detta belöper sig för året till tre procentuella tillägg på tillsammans en fjärdedel av hela pensionen, alltså 30 kronor, jämte två fixa tillägg på tillsammans 70 kronor. Om man hopräknar alla förmåner för bägge personerna, blir sålunda den förstnämnde pensionstagarens sammanlagda inkomst $900 + 100 = 1\,000$ kronor och den sistnämndes $860 + 100 + 20 + 30 + 70 = 1\,080$ kronor. Skillnaden blir 80 kronor till den senares fövör. Blir nu denne därjämte (om han är ensamstående) berättigad till ett pensionstillägg å 100 kronor i enlighet med socialvårdskommitténs förslag, stiger skillnaden i det anförda exemplet till icke mindre än 180 kronor.

En motsvarande uträkning för andra inkomstgrupper visar bland annat, att en pensionär, som har egen inkomst å 400 kronor, med dyrtidstillägg och nu föreslagen pensionsförbättring skulle komma upp till en sammanlagd inkomst å 1 007 kronor 50 öre, således även i detta fall något högre än pensionärer med 900 kronors egen inkomst.

Sådana konsekvenser måste, framhåller socialstyrelsen, uppfattas som en orättvisa av de därav drabbade och kunde menligt inverka på vederbörandes vilja att efter förmåga själva bidra till sin försörjning. Olägenheten syntes dock icke kunna undvikas med mindre pensionsförbättring medgäves även

till pensionärer, som icke åtnjöte tilläggspension. Att tillerkänna samtliga pensionstagare den föreslagna förbättringen torde enligt socialstyrelsens mening knappast kunna komma i fråga, och en individuell omprövning av de enskilda pensionärernas inkomstförhållanden kunde icke gärna verkställas för en förbättring av provisorisk karaktär. Under förutsättning att provisoriet icke komme att tillämpas under mera än ett eller två år ville socialstyrelsen icke av den nu nämnda anledningen avstyrka ett genomförande av förslaget.

Den konsekvens av förslaget, som socialstyrelsen sålunda riktat uppmärksamheten på, har berörts även i det av *svenska fattigvårds- och barnavårdsförbundet* avgivna yttrandet. Till grund för ett bedömande av det framlagda förslagets effekt har förbundet låtit göra en sammanställning, utvisande pensionsförmånernas storlek för ensamstående pensionstagare med en grundpension av 75 kronor och med egen icke privilegierad inkomst av varierande storlek. Sammanställningen innehålles i följande tabell:

<i>Ortsgrupp 1.</i>											
Egen inkomst	0	200	300	400	500	600	700	800	900	1 000	1 100
Grundpension	75	75	75	75	75	75	75	75	75	75	75
Tilläggspension	250	250	200	150	100	50	—	—	—	—	—
Dyrtdstillägg:											
a) fasta belopp	70	70	70	70	70	70	—	—	—	—	—
b) procent. »	81	81	69	56	44	31	—	—	—	—	—
Summa	476	676	714	751	789	826	775	875	975	1 075	1 175
Prov. tillägg	100	100	100	100	100	100	—	—	—	—	—
Summa	576	776	814	851	889	926	775	875	975	1 075	1 175
<i>Ortsgrupp 2.</i>											
Egen inkomst	0	200	300	400	500	600	700	800	900	1 000	1 100
Grundpension	75	75	75	75	75	75	75	75	75	75	75
Tilläggspension	350	350	300	250	200	150	100	50	—	—	—
Dyrtdstillägg:											
a) fasta belopp	—	—	70	70	70	70	70	70	—	—	—
b) procent. »	177	177	94	81	69	56	44	31	—	—	—
Summa	602	702	839	876	914	951	989	1 026	975	1 075	1 175
Prov. tillägg	100	100	100	100	100	100	100	100	—	—	—
Summa	702	802	939	976	1 014	1 051	1 089	1 126	975	1 075	1 175
<i>Ortsgrupp 3.</i>											
Egen inkomst	0	200	300	400	500	600	700	800	900	1 000	1 100
Grundpension	75	75	75	75	75	75	75	75	75	75	75
Tilläggspension	450	450	400	350	300	250	200	150	100	50	—
Dyrtdstillägg:											
a) fasta belopp	—	—	—	—	70	70	70	70	70	70	—
b) procent. »	219	219	198	177	94	81	69	56	44	31	—
Summa	744	944	973	1 002	1 039	1 076	1 114	1 151	1 189	1 226	1 175
Prov. tillägg	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	—
Summa	844	1 044	1 073	1 102	1 139	1 176	1 214	1 251	1 289	1 326	1 175

Förbundet påpekar i anslutning till tabellen, att ett sätt att undvika de påtalade förskjutningarna beträffande relationen mellan pensionsbeloppen

till dem, vilkas egna inkomster medgåve utgivandet av en obetydlig tilläggspension, och till dem, vilkas egna inkomster något överstege inkomstgränsen för rätt till tilläggspension, vore, att de nuvarande fasta tilläggen samt det av kommittén föreslagna tillägget inräknades i tilläggspensionernas grundbelopp. Enligt de av förbundet gjorda beräkningarna skulle tilläggspensioner på 385, 485 och 585 kronor i respektive dyrortsgrupper giva i stort sett samma effekt som nu utgående tillägg tillsammans med det av kommittén föreslagna, om man i fortsättningen liksom hittills läte rörligt tillägg utgå med tre månadsbelopp. Förbundet vore emellertid medvetet om att en sådan omläggning skulle förorsaka ett betydande administrativt arbete. Toges emellertid hänsyn till att det ännu torde dröja avsevärd tid innan socialvårdskommittén kunde framlägga definitivt förslag till folkpensioneringens reglering, i synnerhet om invaliditetsförsäkringen skulle utbrytas ur folkpensioneringen och överföras till den föreslagna sjukkasseorganisationen, såge förbundet helst, att en mera genomgripande provisorisk reform, som toge sikte på att undanröja nämnda olägenhet, genomfördes. Till förmån härför talade även, att en definitiv reglering av folkpensionerna knappast borde komma till stånd förrän prisnivån blivit mera stabiliserad. Skulle tekniska svårigheter omöjliggöra att genom en dylik mera genomgripande provisorisk reform redan under år 1945 skänka folkpensionärerna förbättrade förmåner, ville förbundet tillstyrka, att provisoriska tillägg enligt socialvårdskommitténs förslag beviljades under budgetåret 1944/45.

Vidare framhåller förbundet, att man inom fattigvården brukade räkna med att för full försörjning av ensamstående person åtginge inom respektive ortsgrupp lägst 840, 960 och 1 080 kronor. Då många fattigvårdsstyrelser utgave understöd, som med 100—300 kronor, i vissa fall med ännu större belopp, överstege dessa minimibelopp, vore det uppenbart att även efter den föreslagna provisoriska förbättringen endast sådana pensionstagare, som föfogade över relativt större egna inkomster, kunde nå upp till fattigvårdsstandarden enbart med hjälp av dessa inkomster och pensionsförmåner. Särskilt gällde detta äkta makar, av vilka endast den ene vore pensionsberättigad men även, ehuru icke i samma grad, makar som båda hade folkpension.

Svenska stadsförbundet yttrar:

Som kommittén själv framhåller måste en provisorisk lösning gå efter mycket enkla linjer och medföra oskäligen resultat i vissa fall. Bortsett från att provisoriet för den närmaste tiden kan leda till olämpliga och mindre skäligen resultat, måste säkerligen ett ställningstagande i förväg till frågor av stor principiell betydelse i någon mån binda kommitténs rörelsefrihet, när det gäller den slutliga utformningen. Åtminstone kunna krävas besvärliga övergångsbestämmelser med hänsyn till de pensionärer, som kommit i åtnjutande av förmåner, som man vid det slutliga ställningstagandet måhända icke vill införliva med folkpensioneringen. Den omständigheten att den nu tilltänkta pensionsförhöjningen skulle kunna ersättas med ett eventuellt särskilt bostadsbidrag anser kommittén garantera, att det slutliga förslaget icke föregripes. Häremot torde dock kunna invändas, att ett utmätande av detta bidrag, om det skulle bli skäligt, torde förutsätta så stor administrativ apparat,

att det väl är ovisst om anordningen kan genomföras. Detsamma kan måhända sägas om fixerandet av begreppet »ensamboende».

Ur alla synpunkter skulle det varit önskvärt, att kommittén fått ägna sitt utredningsarbete åt det viktiga område av socialvården, folkpensioneringen utgör, så att möjligheten till ett snabbare ställningstagande onödiggjort ett provisorium.

Förbundet säger sig dock ej vilja i det läge frågan nu kommit motsätta sig ett provisorium och uttalar vidare, att en väsentligare förbättring av inkomstförhållandena än dyrtidstilläggen gäve säkerligen måste vara ofrånkomligt nödvändig. För kommunerna vore varje åtgärd av intresse som kunde bidra till att folkpensionärerna avkopplades från fattigvården. Nödvändigheten att giva de ensamboende ett kraftigare stöd hade, enligt vad förbundet påpekar, framhållits redan 1940 av pensionsstyrelsen i samband med förslag om dyrtidstillägg för pensionärerna och syntes förbundet vara det för närvarande aktuellaste reformkravet.

Statskontoret säger sig icke ha blivit övertygat om att ett pensionstillägg utformat efter de av socialvårdskommittén föreslagna principerna vore den mest ändamålsenliga lösningen vid bestämmandet av den provisoriska pensionsförbättringen. Enligt statskontorets mening syntes det principiellt riktigtast att den för tilläggs pensionerna genomförda ortsgupperingen lades till grund jämväl vid bestämmandet av den provisoriska pensionsförbättringen. Tilläggen skulle därigenom kunna bättre avvägas i förhållande till de inom respektive ortsgupper rådande bostadskostnaderna liksom även till levnadskostnaderna i övrigt och således medföra en för alla folkpensionärer likformig förbättring. Ur denna synpunkt syntes ett konsekvent genomfört procentuellt tillägg vara att föredraga framför de av socialvårdskommittén framlagda förslagen. Statskontoret ifrågasatte därför, om icke pensionsförbättringen borde utformas på det sätt att till alla tilläggs pensionärer utbetalades ett belopp motsvarande en månads pension, samt att till ogifta tilläggs pensionärer utginge ett ytterligare tillägg å samma belopp. I fråga om socialvårdskommitténs förslag om likställande med ogift tilläggs pensionär av gift sådan, om maken icke uppburde tilläggs pension och uppnått 60 års ålder, uttrycker statskontoret tvekan huruvida i dessa fall sådan ytterligare pensionsförbättring borde medgivas. Statskontoret säger sig nämligen finna det svårt att föreställa sig, att den av socialvårdskommittén uppställda presumtionen att arbetsförmågan vid fyllda 60 år i allmänhet skulle vara så nedsatt, att makarnas hushåll fördenskull borde beredas särskilt tillägg, kunde vara befogad.

Frågan om det föreliggande förslagets inverkan på de kommunalt understödda tilläggs pensionärernas försörjningsstandard behandlas av *svenska fattigvårds- och barnavårdsförbundet*, som därom yttrar:

Socialvårdskommittén har mycket bestämt uttalat sig för, att en provisorisk förbättring av folkpensionerna icke bör leda till en höjning av de kommunalt understödda tilläggs pensionärernas försörjningsstandard i sådana kommuner, där nu utgående folkpensioner tillsammans med fattigvårdsunderstöd eller

kommunalt pensionstillskott kan anses utgöra ett väl avvägt försörjningsbidrag. Till denna uppfattning vill förbundet ansluta sig. Det får nämligen ej förbises, att de hittills införda tilläggen till folkpensionerna på sina håll medfört en höjning av fattigvårdens understödsstandard. Fattigvårdsstyrelserna ha ofta mycket snabbt höjt sina understöd efter de höjda levnadskostnaderna, och folkpensionärer, som även erhöles fattigvård, har därvid vanligen fått understöd av sådan storlek, att deras försörjningsstandard fullt vidmakthållits. När folkpensionärerna emellertid senare erhållit dyrtidstillägg på folkpensionerna, har någon sänkning av fattigvårdsunderstödet ej genomförts. Den högre försörjningsstandard, som folkpensionärerna därigenom förskaffat sig, har medfört, att fattigvårdsstyrelserna ofta sett sig föranlättna att höja understöden även för sådana kategorier, som ej ha folkpension. Det torde vara oklokt att låta denna utveckling fortsätta och därför är det angeläget, att det i propositionen till riksdagen klart kommer till uttryck, att pensionstagare, som erhålla fattigvårdsunderstöd, böra vidkännas minskning i detta understöd, såsom regel med ett belopp som motsvarar det provisoriska tilläggets hela belopp. Endast i kommuner, där försörjningsstandarden är alltför låg, bör undantag härifrån komma i fråga.

Förbundet vill till sist fästa uppmärksamheten på, att eftersom enligt socialstyrelsens beräkningar (Fattigvården 1941) icke mindre än 152 000 personer med tilläggspension eller ungefär 31 procent av samtliga erhålla fattigvård eller kommunalt pensionstillskott, skulle det föreliggande förslagets genomförande under den angivna förutsättningen, att minskning sker i fattigvårdsunderstödens storlek, högst väsentligt lätta kommunernas fattigvårdstunga. De av kommittén beräknade utgifterna för tilläggen böra således icke anses såsom nettoutgifter för samhället i dess helhet.

I fråga om landstingens deltagande i bestridandet av kostnaderna för den föreslagna reformen anser *svenska landstingsförbundet*, att något sådant deltagande icke borde ifrågakomma. Förbundet erinrar om att landstingen redan år 1935 i princip befriades från utgifter för folkpensioneringen och hade att alltjämt svara endast för en sextondel av kostnaderna för tilläggspensionerna för de folkpensionärer, som före år 1937 tillerkänts pensionstillägg. Det oaktat hade landstingens utgifter för folkpensioneringen år från år stegrats, beroende på att de måst deltaga i kostnaderna för de dyrtidstillägg, som under senare år beslutats å dessa pensioner. När det nu gällde en reell pensionsförbättring, som icke hade dyrtidstilläggs karaktär, syntes det förbundet, att icke samma skäl föreläge för att landstingen skulle bidra till täckande av kostnaderna för denna pensionsförbättring.

Ett detaljspörsmål, nämligen om likställighet i fråga om beloppet av pensionsförbättringen mellan ogifta och hemskilda personer beröres av *svenska fattigvårds- och barnavårdsförbundet*, som ifrågasätter, om icke hemskilda personer borde erhålla samma provisoriska tillägg som ogifta personer. I samband därmed påpekar förbundet, att socialvårdskommitténs förslag komme att medföra, att personer, som levde tillsammans under förhållanden, vilka endast i formellt hänseende skilde sig från äktenskap, komme i en mera gynnad ställning än gifta personer.

Att få till stånd en förbättring av de enligt folkpensioneringslagen utgående förmånerna har länge utgjort ett av de mera angelägna socialpolitiska

önskemålen. Samtidigt har det emellertid synt naturligt att avvakta den allmänna översyn av folkpensioneringen, som ingår såsom ett led i det av socialvårdskommittén bedrivna utredningsarbetet samt därpå grundade reformförslag. Beaktande måste nämligen skänkas den synpunkten att genomförandet av temporära åtgärder kan komma att begränsa rörelsefriheten vid den definitiva folkpensioneringsreformen. Denna synpunkt kan dock icke ensam vara utslagsgivande i en fråga av så omedelbar betydelse för stora befolkningslager som förevarande. Då därtill kommer att det måste beräknas dröja ännu åtskilliga år innan en på grundval av socialvårdskommitténs utredningsarbete byggd definitiv folkpensioneringsreform kan börja tillämpas, har det synt mig nödvändigt att låta undersöka förutsättningarna för genomförandet av provisoriska åtgärder. Samma mening har också kommit till uttryck i den skrivelse av årets riksdag, vari hemställts om framläggande snarast möjligt av förslag till en allmän förbättring av nu utgående folkpensioner och invalidunderstöd. Genom att utredningsarbetet anförtrotts åt socialvårdskommittén torde i särskild grad ha vunnits garanti för att sammanhanget med den definitiva folkpensioneringsreformen blivit beaktat.

Socialvårdskommittén har vid framläggandet av sitt förslag fäst särskild vikt vid bostadskostnadernas inverkan på folkpensionärernas försörjningsläge. Då bostadskostnaden relativt sett är mera betungande för ensamboende än för andra folkpensionärer och då en provisorisk reform med nödvändighet måste ske efter synnerligen enkla linjer, har socialvårdskommittén letts fram till tanken att lika stort belopp borde såsom provisorisk förbättring tillkomma varje folkpensionärshushåll. Innebörden av kommitténs förslag till förverkligande av denna tanke är, såsom av den i det föregående lämnade redogörelsen framgår, att ogifta tilläggs pensionärer skulle erhålla ett belopp av 100 kronor, medan till gifta tilläggs pensionärer skulle utgå allenast 50 kronor. Ha makar båda tilläggs pension, skulle de alltså sammanlagt erhålla lika mycket som en ogift tilläggs pensionär. Emellertid skulle i så fall, därest endast den ene av makarna hade tilläggs pension, till hushållet utgå allenast 50 kronor såsom provisorisk förbättring även då den andre maken icke kunde i nämnvärd grad bidra till familjens uppehälle. Med hänsyn härtill och då en individuell prövning av försörjningsförmågan av förut angivna skäl är utesluten i förevarande sammanhang, har socialvårdskommittén, till undvikande av berörda olägenhet, kompletterat förslaget såtillvida att om den av makarna, som ej uppbär tilläggs pension, fyllt 60 år, den pensionsberättigade maken skulle erhålla 100 kronor i provisorisk förbättring; till grund för vad sålunda föreslagits ligger det antagandet, att arbetsförmågan vid 60-årsåldern genomsnittligt sett väsentligt nedgår.

Det är givet att det ur skilda synpunkter kan riktas invändningar mot socialvårdskommitténs förslag. Sålunda finnes skäl att överväga, huruvida det icke vore möjligt att mildra den olägenheten av förslaget att den, som på grund av egen inkomst nått och jämnt utestänges från tilläggs pension, genom förslaget kommer i en avgjort försämrad ställning i förhållande till

den, vilken har en något lägre egen inkomst och på grund därav är berättigad till tilläggs pension. Förhållandet har åskådliggjorts bland annat i den förut återgivna sammanställning, som ingår i det av svenska fattigvårds- och barnavårdsförbundet avgivna remissyttrandet. Ett eliminerande av nämnda olägenhet kan emellertid icke ske medelst administrativt lika enkla regler som de äro, vilka utmärka socialvårdskommitténs förslag. Ej heller kan en dylik åtgärd vidtagas utan närmare utredning om de tekniska möjligheterna därför. Verkställdes en dylik utredning före framläggandet av nu ifrågasvarande förslag, skulle därav följa ett uppskov med den första utbetalningen av provisoriska förbättringar. Med hänsyn till angelägenheten av en förbättring av tilläggs pensionärernas standard kan jag icke förorda något dylikt uppskov. Jag är därför beredd att godtaga socialvårdskommitténs förslag i trots av de verkningar det medför i nu nämnda avseende. Samtidigt är det emellertid min avsikt att föreslå, att åt socialvårdskommittén uppdrages att verkställa utredning rörande möjligheterna att komplettera det nu föreliggande förslaget med bestämmelser, varigenom pensionsförbättringar skulle utgå i sådan utsträckning att pensionärer med egen inkomst icke skulle komma i sämre ekonomisk ställning än pensionärer, vilkas egna inkomster uppginge till lägre belopp. Om sådana möjligheter visa sig förefinnas, bör förslag i ämnet kunna föreläggas nästkommande års riksdag och medel anvisas å tilläggsstat för innevarande budgetår.

Såsom en förtjänst hos socialvårdskommitténs förslag måste enligt min mening betecknas, att de ensamstående folkpensionärerna, vilka måste anses intaga en missgynnad ställning i det nuvarande folkpensioneringssystemet, få den relativt sett största förbättringen. Väl kan invändas att de föreslagna beloppen äro av alltför blygsam storlek, särskilt i betraktande av önskvärdheten av en avveckling snarast möjligt av systemet med fattigvårdsunderstöd såsom komplement till folkpensionerna. Det synes mig dock icke tillrådligt att på den föreliggande utredningen tillgodose andra än de mest trängande behoven. Mera vittsyftande förslag torde därför böra anstå i avvaktan på den definitiva folkpensioneringsreformen.

I detta sammanhang torde något böra beröras vilken inverkan förslaget bör få på de kommunala fattigvårdsunderstöden. Socialvårdskommittén yttrar härom, att en provisorisk förbättring av folkpensionerna ej bör leda till en höjning av de kommunalt understödda tilläggs pensionärernas försörjningsstandard i sådana kommuner, där nu utgående folkpension tillsammans med fattigvårdsunderstöd eller kommunalt pensionstillskott kan anses utgöra ett väl avvägt försörjningsbidrag. Svenska fattigvårds- och barnavårdsförbundet uttalar, att pensionstagare, som erhålla fattigvårdsunderstöd, böra vidkännas minskning i detta understöd, såsom regel med ett belopp, som motsvarar den provisoriska förbättringens hela belopp. I anledning av dessa uttalanden anser jag mig böra framhålla, att stor försiktighet bör iakttagas vid de omprövningar av fattigvårdsunderstöden, som kunna komma att vidtagas i anledning av tillkomsten av provisoriska förbättringar å tilläggs pensionerna. Huvudmotivet för den provisoriska förstärkningen är ju, att folkpensionä-

rernas standard i alltför många fall är för låg. En rigorös tillämpning av den principen att fattigvårdsunderstöden skola minskas skulle leda till att pensionärer utan fattigvårdsunderstöd, d. v. s. i regel pensionärer med egen inkomst eller eljest i en relativt bättre ekonomisk ställning, skulle få sin standard höjd genom den provisoriska förstärkningen, medan de sämst ställda pensionärernas standard skulle bliva oförändrad. Härtill kommer att önskemålet om provisorisk förstärkning av folkpensionerna ju icke aktualiserats av något behov att nedbringa kommunernas fattigvårdskostnader. Den definitiva reform av folkpensioneringen, varom förut varit tal, måste förutsättas få till resultat en höjning av folkpensionerna till sådan nivå att kombinationen mellan folkpensioner och fattigvård behöver tillgripas endast för avhjälpande av tillfälliga behov eller eljest i fall av ren undantagskaraktär. Då nämnda reform trätt i tillämpning, måste givetvis en generell omprövning ske av samtliga till tilläggs pensionärer utgående kommunala understöd.

Socialvårdskommitténs förslag att de provisoriska förbättringarna skola fördelas mellan staten, kommunerna och landstingen har ej mött gensaga i yttrandena i annan mån än att svenska landstingsförbundet uttalat vissa betänkligheter däremot, såvitt angår skyldigheten för landstingen att deltaga i kostnaderna. Den omständigheten att landstingen numera allenast övergångsvis deltaga i kostnaderna för själva tilläggs pensionerna bör dock icke föranleda till att de alls icke deltaga i kostnaderna för de provisoriska förstärkningarna av dessa äldre tilläggs pensioner, utan bör i princip samma fördelningsgrund tillämpas som i fråga om dyrtidstilläggen å folkpensionerna.

Vad angår den av svenska fattigvårds- och barnavårdsförbundet gjorda anmärkningen att hemskilda personer böra äga rätt till provisorisk förbättring av samma storlek som den till ogifta personer utgående synes mig — liksom fallet är vid många fall av faktisk särlevnad utan vare sig hem- eller äktenskapsskillnad — i och för sig finnas skäl härför. Då emellertid pastorsämbetena icke erhålla uppgift om meddelade hemskillnader, synes det praktiskt sett icke låta sig göra att frångå kommitténs förslag, enligt vilket civilståndet är avgörande för frågan huruvida pensionsförbättringen bör utgå med 100 eller 50 kronor.

Erforderliga bestämmelser rörande de föreslagna provisoriska förbättringarna torde böra upptagas i en av Kungl. Maj:t och riksdagen gemensamt stiftad lag. Förslag till sådan lag — benämnd lag om provisorisk förstärkning av tilläggs pensioner och invalidunderstöd — har upprättats inom socialdepartementet.

I 1 § första stycket ha upptagits de grundläggande stadgandena om storleken i olika fall av den provisoriska förstärkningen samt de kategorier, till vilka densamma skall utgå. Det stadgas sålunda, att provisorisk förstärkning skall utgå till den, vilken åtnjuter folkpension, vari ingår tilläggs pension, eller invalidunderstöd. Provisorisk förstärkning utgår, räknat för budgetår, med 100 kronor till ogift person ävensom till den, vars make fyllt 60 år och ej för egen del åtnjuter tilläggs pension eller invalidunderstöd, och med 50 kronor till annan pensions- eller understödstagare.

Enligt 1 § andra stycket utgår provisorisk förstärkning icke å tilläggs-pension som, grundpensionen medräknad, icke uppgår till 12 kronor om året eller å invalidunderstöd som icke för år uppgår till nämnda belopp. Bestäm-melsen är föranledd av det praktiska skälet att provisorisk förstärkning å pension eller understöd som icke uppgår till nämnda belopp ej skulle kunna utbetalas på samma sätt som provisorisk förstärkning å andra pen-sioner eller understöd, enär beträffande förstnämnda pensioner och under-stöd utbetalningen sker endast en gång om året.

Förstärkningsbeloppet räknas, såsom förut nämnts, per budgetår. Fråga uppkommer då hur man skall förfara då tilläggs-pension eller invalidunder-stöd icke utgår under hela budgetåret. Då större avseende måste fästas vid att reglerna härom bliva så enkla som möjligt att tillämpa än att exakt rätt-visa olika tilläggs-pensionärer emellan skipas, utgår lagförslaget från såsom avgörande huruvida vederbörande äger rätt att uppbära tilläggs-pension för den månad då den provisoriska förstärkningen utbetalas; den som äger dylik rätt får förstärkning med oavkortat belopp, även om tilläggs-pension icke åt-njutes under hela budgetåret. I överensstämmelse med vad nu sagts stadgas i 2 § första stycket lagförslaget, att vid bedömande huruvida för visst bud-getår rätt till förstärkning föreligger avseende skall fästas allenast vid om tilläggs-pension eller invalidunderstöd utgår för den månad, varunder förstärk-ning i allmänhet må tidigast utbetalas. Rätt till förstärkning föreligger så-lunda för den som efter utbetalningsmånaden retroaktivt tillerkännes till-läggs-pension eller invalidunderstöd för tid som omfattar jämväl sistnämnda månad. Uttrycket »den månad, varunder förstärkning i allmänhet må tidi-gast utbetalas» har valts för att få en gemensam beräkningsgrund för normal-fallen och de fall då utbetalningen måste ske senare, exempelvis på grund därav att först efter utgången av den vanliga utbetalningsmånaden ett retro-aktivt beslut om tilläggs-pension meddelas. I 2 § andra stycket stadgas, att förstärkning skall utgå med oavkortat belopp jämväl i fall då tilläggs-pension eller invalidunderstöd icke utgår under hela budgetåret.

Behovet av en enkel regel gör sig gällande ej blott då fråga är huruvida pensions- eller understödstagare äger rätt till provisorisk förstärkning eller ej utan även såvitt angår frågan huruvida förstärkningen skall utgå med 100 eller 50 kronor. Beträffande sistnämnda fråga är det av praktiska skäl icke möjligt att anknyta till utbetalningsmånaden, enär intyg, som utvisa rätt till förstärkning med det högre beloppet, måste vara myndigheterna till handa redan före utbetalningstillfället. Fördenskull stadgas i 3 § första stycket, att bestämmandet av med vilketdera av de i 1 § angivna belopp förstärkning skall utgå skall ske med hänsyn till förhållandena den 15 i andra månaden före den, under vilken förstärkning i allmänhet må tidigast utbetalas. Då förstärkningsbeloppets storlek sålunda bestämmes med hänsyn till förhållan-dena vid en tidpunkt, som i tiden ligger åtskilligt före utbetalningen, kan naturligtvis inträffa, att de omständigheter, som härutinnan äro avgörande, hunnit förändras under mellantiden. Härtill kan emellertid av praktiska skäl icke tagas någon hänsyn. I ett fall synes dock en särskild regel vara på-

kallad. Om ett förstärkningsbelopp bestämts att utgå med 100 kronor av den anledningen att pensions- eller understödstagarens make ej för egen del åtnjuter pension eller understöd, kan nämnda make sedermera komma att tillerkännas pension eller understöd för sådan tid att han eller hon jämväl blir berättigad till pension eller understöd, som alltså för hushållet i dess helhet skulle utgå med 150 kronor. Till förebyggande härav stadgas i 3 § andra stycket, att någon förstärkning i dylikt fall icke skall utgå till den av makarna, som från början förutsatts icke åtnjuta tilläggspension eller invalidunderstöd.

Enligt 4 § utbetalas provisorisk förstärkning å den tid och i den ordning Konungen bestämmer. Vad tiden för utbetalningen angår förutsattes i socialvårdskommitténs framställning att i samband med utbetalningen viss månad — för innevarande budgetår april månad — av tilläggspension, skulle till samtliga tilläggspensionärer utbetalas ett belopp av 50 kronor. Det belopp å ytterligare 50 kronor, som skulle tillkomma ogifta tilläggspensionärer, skulle, sedan intyg om deras civilstånd avlämnats i samband med pensionsutbetalningen för månaden näst före utbetalningsmånaden — för innevarande budgetår alltså mars månad — utbetalas från generalpoststyrelsens pensionsavdelning över postgiro å sådan tid, att beloppet kunde utkvitteras av vederbörande samma dag som förstärkningen i övrigt kunde lyftas. Vad däremot angår de gifta tilläggspensionärer, som vore jämställda med ogifta pensionärer, skulle förstärkningen, i den mån den överstege vad som tillkomme övriga gifta tilläggspensionärer, utbetalas till dem av pensionsstyrelsen först efter särskild framställning, som skulle ingivas antingen till styrelsen eller till pensionsnämndens ordförande.

Socialvårdskommitténs förslag att utbetalningen för innevarande budgetår skulle ske under april månad har tillkommit efter samråd med generalpoststyrelsen. Då det särskilt med hänsyn till pensionärernas bränslekostnader under vintermånaderna vore värdefullt om utbetalningen för innevarande budgetår kunde ske tidigare än under april månad, har jag under hand låtit ytterligare undersöka förutsättningarna härför. Jag har därvid kommit till den uppfattningen att det skulle låta sig göra att flytta utbetalningstiden till mars månad. Det synes mig vidare som om det skulle vara till fördel för pensionstagarna, om de gifta tilläggspensionärer, som äro berättigade till det högre förstärkningsbeloppet, kunde hänvisas att, i likhet med de ogifta tilläggspensionärerna, avhämta intygsblanketter å postkontoren, varefter dessa kunde återlämnas dit, försedda med uppgifter om makens ålder. De tekniska möjligheterna till en sådan modifiering av det av socialvårdskommittén skisserade förfarandet synas förefinnas.

5 § i lagförslaget innehåller bestämmelserna om kommunernas och landstingens skyldighet att deltaga i kostnaderna för de provisoriska förstärkningarna. För att förenkla uträkningarna av kommun- och landstingsandelarna har inom pensionsstyrelsen företagits en undersökning av de provisoriska förstärkningarnas genomsnittliga belopp inom de olika ortsgrupperna, uttryckt i procent av tilläggspensionsbeloppen. Utredningen torde såsom *Bilaga B* få fogas till detta protokoll. På grundval av denna undersökning,

vilken omfattat var tjugonde pensionstagare med tilläggs pension eller invalidunderstöd, har en genomsnittsberäkning kunnat ske av den ökning av kommunernas och landstingens nuvarande andelar i tilläggs pensionerna, som bör ske i anledning av tillkomsten av de provisoriska förstärkningarna. Någon anledning till erinran mot beräkningarna synes ej föreligga. För att ej alltför lång tid skall behöva förflyta innan storleken av kommun- och landstingsandelarna kan fastställas har i lagförslaget föreskrivits att till grund för andelsberäkningen skola ligga förhållandena under allenast det första av de båda kalenderår, som infalla under budgetåret. Frågan om meddelandet av erforderliga föreskrifter angående inbetalning av landstingens och kommunernas andelar i provisoriska förstärkningar torde jag få anmäla samtidigt med övriga frågor rörande tillämpningsföreskrifter till lagen.

I den mån ej särskilda föreskrifter lämnas i den nu föreslagna lagen skola, enligt 6 §, bestämmelserna i lagen om folkpensionering i tillämpliga delar lända till efterrättelse. Konungen skall emellertid äga uppdraga åt pensionsstyrelsen eller med avseende å fall, som beröra även postverket, åt pensionsstyrelsen och generalpoststyrelsen gemensamt att meddela de närmare föreskrifter, som, utöver vad den nu föreliggande lagen innehåller, finnas erforderliga för dess tillämpning.

Lagen föreslås skola träda i kraft den 1 januari 1945. Såsom förut nämnts avse utbetalningarna budgetår. Den första utbetalningen bör sålunda avse budgetåret 1944/45.

Till frågan om äskande av anslag för statsverkets kostnader för provisorisk förstärkning av tilläggs pensioner och invalidunderstöd anhåller jag att senare denna dag få återkomma.

Föredragande departementschefen hemställer härefter, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att antaga förenämnda förslag till lag om provisorisk förstärkning av tilläggs pensioner och invalidunderstöd.

Till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan lämnar Hans Maj:t Konungen bifall samt förordnar, att proposition av den lydelse bilaga till detta protokoll utvisar skall avlätas till riksdagen.

Ur protokollet:

Hans Bergström.

P. M.

angående kostnaden för provisorisk förbättring av folkpensionerna.

Enligt socialvårdskommitténs förslag skulle samtliga folkpensionstagare med rätt till tilläggspension och samtliga invalidunderstödstagare under de två närmaste budgetåren erhålla en förhöjning av förmånen med 50 kronor per år och dessutom av ifrågavarande förmånstagare samtliga ogifta ävensom de gifta, vilkas maka/make vore 60 år gammal eller äldre och saknade rätt till dylik förmån, erhålla en ytterligare förhöjning med 50 kronor per år.

Hela antalet viss dag till tilläggspension eller invalidunderstöd berättigade torde kunna uppskattas till 475 000, nämligen 460 000, som denna dag uppbära förmånen ifråga, och 15 000, som senare erhålla dylik förmån retroaktivt från tidigare dag.

Vid en nyligen av socialstyrelsen gjord undersökning angående förekomsten av skilda kategorier av folkpensionärer med tilläggspension och invalidunderstödstagare utsändes för var 100:de av ifrågavarande förmånstagare ett frågeformulär, som bland annat omfattade förfrågningar om civilstånd samt be- träffande gifta huruvida även maken uppbar dylik förmån.

Frågeformulären utgjorde inalles 4 768. I 509 av dessa, vilka avsågo förmånstagare, som voro intagna på anstalt av ett eller annat slag, voro nämnda frågor ofullständigt besvarade, varför man helt måste bortse från desamma. Av återstående 4 259 återkommo icke 296. Då det stora flertalet av dessa enligt socialstyrelsens förmodande torde vara yngre, ogifta personer, som flyttat sedan de erhållit pension och därför varit svåra att anträffa, antaga vi här, för att hålla oss något på den säkra sidan, att alla ifrågavarande personer verkligen äro ogifta.

Enligt de återkomna 3 963 frågeformulären, avseende förmånstagare, som icke voro intagna på anstalt, skulle av dessa 1 373 vara gifta, nämligen 783 män och 590 kvinnor. Av de gifta uppgåvo 306 män och 42 kvinnor, att deras maka/make icke uppbar tilläggspension eller invalidunderstöd.

Lägger man här nämnda siffror till grund för en kalkyl rörande kostnaderna för den föreslagna provisoriska förbättringen av folkpensionerna och invalidunderstöden, finner man, att antalet ogifta förmånstagare uppgår till omkring 322 000 och antalet gifta förmånstagare, vilkas maka/make icke samtidigt vore förmånstagare, till omkring 39 000.

Beträffande hur många av de sistnämnda, icke förmånstagarna, som äro 60 år eller däröver, lämnar det använda materialet ingen upplysning.

Med hänsyn till den säkerhetsmarginal, som föreligger i fråga om uppskattningen av de ogiftas antal, torde man kunna lägga följande antal till grund för kalkylen.

Inalles till 50 kronors förhöjning berättigade	475 000
Till ytterligare 50 kronors förhöjning berättigade ogifta	320 000
» » » » » » gifta	30 000

Den årliga totalkostnaden blir då 50 gånger summan av nämnda tre antal eller $50 \times 825\,000 = 41\,250\,000$ kronor. Då landstingen och kommunerna skulle bestrida i det närmaste omkring 20 % härav, skulle på staten belöpa 33 000 000 kronor per år.

Socialvårdskommittén har även tänkt sig möjligheten att låta den årliga provisoriska pensionsförbättringen utgå till alla ifrågavarande förmånstagare med ett månadsbelopp av deras folkpension respektive understöd och till de ogifta samt ovannämnda gifta med ytterligare 70 kronor.

Då totalkostnaden för ett extra månadsbelopp kan beräknas till 13 500 000 kronor, skulle totalkostnaden för ett genomförande av en dylik förhöjning uppgå till inalles $13\,500\,000 + 70 \times 350\,000$ eller 38 000 000 kronor, varav 80 % eller 30 400 000 kronor skulle belöpa på staten.

Stockholm i juni 1944.

Josef Östlind.

Bilaga B.

**P. M. angående kommuners och landstings andelar i kostnaderna
för provisorisk förstärkning av tilläggspensioner
och invalidunderstöd.**

Enligt av socialvårdskommittén i år insamlade uppgifter för var 20:e pensionstagare med tilläggspension eller invalidunderstöd uppgå tilläggspensionerna (och invalidunderstöden) samt den provisoriska pensionsförstärkning, som skulle tillkomma nämnda förmänstagare, i genomsnitt till i nedanstående sammanställning angivna belopp.

Ortsgrupp	Tilläggspension kr.	Provisorisk förstärkning kr.	Provisorisk förstärkning i % av tilläggspension
1	276 46	84 56	30 6
2	365 99	87 06	23 8
3	460 90	90 50	19 6
Inalles	315 62	85 83	27 2

Av sammanställningen framgår, att kommunandelarna i tilläggspensioner och invalidunderstöd bära ökas i ortsgrupperna 1, 2 och 3 med 30,6, 23,8 respektive 19,6 % för att även täcka motsvarande bidrag till kostnaderna för den provisoriska förstärkningen.

Då landstingen endast bidraga till kostnaderna för enligt övergångsbestämmelserna utgående tilläggspensioner och invalidunderstöd, bära enligt vad en särskild undersökning utvisat deras andelar i tilläggspensioner och invalidunderstöd ökas med 26,0 % i stället för med eljest erforderliga 27,2 % (se tabellen).

Varje års kommunandelar i tilläggspensioner och invalidunderstöd ökas redan nu i ortsgrupperna 1, 2 och 3 med inalles 47,6, 42,8 och 42 % och landstingens med 45,6 % för att täcka även motsvarande andel i utgående dyrtidstillägg.

Den av provisoriska förstärkningen föranledda höjningen av kommunandelarna innebär alltså en ökning av de nuvarande kostnaderna för tilläggspensioner och invalidunderstöd, inklusive dyrtidstillägg, med i ortsgrupperna 1, 2 och 3 20,7, 16,7 respektive 13,8 % och höjningen av landstingsandelarna en ökning av deras nuvarande totalbelopp med 17,9 %.

Stockholm den 9 oktober 1944.

Josef Östlind.